

МІЙ РІДНИЙ КРАЙ МЕЛІТОПОЛЬЩИНА

Матеріали Міжнародної
наукової конференції,
присвяченої 100-річчю з Дня народження
М.О. Алексєєва

Мелітополь – 2012

Міністерство освіти і науки, молоді і спорту України
Управління освіти і науки Запорізької облдержадміністрації
Виконавчий комітет Мелітопольської міської ради Запорізької області
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Белгородський регіональний інститут підвищення кваліфікації і професійної
перепідготовки спеціалістів
Белгородський державний національний дослідницький університет
(факультет педагогіки)
Запорізька обласна санепідстанція
Мелітопольський відділ Географічного товариства України
Мелітопольський міський краєзнавчий музей
Громадська організація «Спілка краєзнавців Мелітопольщини»
Мелітопольський Центр туристсько-краєзнавчої творчості шкільної молоді

МІЙ РІДНИЙ КРАЙ МЕЛІТОПОЛЬЩИНА

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 100-річчю з дня народження М.О.Алексєєва

УДК 378.4(477.64-21) МДПУ (062.552)
ББК 74.58(4Укр-43 ап)
М 58

Мій рідний край Мелітопольщина: матеріали Міжнародної наукової конференції присвяченої 100-річчю М.О.Алексєєва / ред. О.М.Алексєєв, О.С.Арабаджі, В.І.Резнік та ін. – Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2012. – 198 с.

Конференція присвячена 100-річчю з дня народження Мелітопольського вченого-гідрохіміка, педагога, природо охоронця та краєзнавця Миколи Олександровича Алексєєва. До збірки ввійшли матеріали, присвячені життєвому шляху та науково-педагогічній діяльності М.О.Алексєєва; історичній та етнографічній спадщині краю; географічним, гідробіологічним та санітарно-гігієнічним дослідженням в регіоні; екологічним та природоохоронним проблемам Мелітопольщини; краєзнавчому та полікультурному вихованню молоді.

Редакційна колегія:

Молодиченко В.В. – доктор філософських наук, професор, ректор Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кошелев А.И. – доктор біологічних наук, професор Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Арабаджі О.С. – кандидат географічних наук, доцент, проректор із заочної форми навчання Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Прийма М.С. – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Левада О.М. – кандидат географічних наук, доцент, завідувач відділу магістратури Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, голова Мелітопольського відділу Українського географічного товариства

Алексєєв О.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, член правління ГО «Спілка краєзнавців Мелітопольщини»

Ивашенко Е.В. – кандидат педагогических наук, доцент ФГАОУ ВПО «Белгородский государственный национальный исследовательский университет»

Севальнєв А.І. – кандидат медичних наук, доцент, Головний державний санітарний лікар Запорізької області, Заслужений лікар України, завідувач кафедри загальної гігієни Запорізького державного медичного університету

Стручаєва Т.М. – кандидат педагогических наук, професор ОГАОУ ДПО «Белгородский институт повышения квалификации и профессиональной переподготовки специалистов»

Редактори: Алексєєв О.М., Арабаджі О.С., Левада О.М., Резнік В.І.

Комп'ютерний набір та верстка: Алексєєв О.М., Шершньова О.В.

Коректор: Шершньова О.В.

Всі матеріали подано у авторській редакції. Відповідальність за підбір і виклад фактів у статтях несуть самі автори. Висловлені в статтях думки не обов'язково збігаються з точкою зору редакційної колегії.

@ Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Життєвий шлях та науково-педагогічна діяльність М.О.Алексєєва.
Історична та етнографічна спадщина Мелітопольщини

Той, хто випереджав свій час	
Вольвач П.В.	7
Н.А. Алексєєв как учёный, учитель, краевед	
Жавжаров Л.В.	8
Мои воспоминания о Н.А. Алексєєве	
Макарович (Тарасова) С.И.	10
Впереді свого века	
Николенко А.Н.	12
Жизнь и деятельность Н.А. Алексєєва в контексте развития Мелітопольщины	
Резник В.И., Алексєєв А.Н.	14
Николай Александрович Алексєєв и проблемы нормирования качества питьевой воды: тридцать лет спустя	
Ремжин А.А.	18
Визначення вмісту йонів важких металів в річці Молочній	
Луценко О.О.	21
Смоленские корни мелітопольского учёного	
Сергєєв В.Ю.	24
Он был замечательный человек-краевед-учитель	
Тимашова В.И.	25
Феномен краеведа Николая Александровича Алексєєва	
Шилова Л.Г.	26
Красназавча спадщина Я.П. Новицького.	
Арабаджи О.С., Семикін М.О.	30
История создания мелітопольского отдела украинского георафического общества	
Левада О.М., Алексєєв А.Н.	32
Роль помологічних колекцій доктора А.В. Корвацького та Мелітопольського земства у розвитку садівництва та селекції плодових культур на Мелітопольщині та Півдні України	
Вольвач П.В., Резник В.И.	34
Знаменитые земляки земли Борисовской	
Иванов Е.А., Иващенко Е.В.	40
Некоторые аспекты возникновения и развития Борисовской глиняной звуковой игрушки	
Иванов Е.А., Иващенко Е.В.	44
Матеріальне становище шкіл Мелітопольського округу (1923-1930 рр.)	
Ключко Р.В.	47
Особенности формирования этнической структуры населения города Мелітополя	
Крылов Н.В.	49
Из истории формирования палеонтологической коллекции Мелітопольского краеведческого музея	
Новгородская С.И.	51
Геническ как историческое наследие Мелітопольщины	
Пихуля В.М.	53
Письмо 1955 года из Мелітополя	
Прихненко А.	55

Мелітопольський кореспондент Дмитра Івановича Яворницького Павло Каєтанович Дзякович	
Романюта І.М.	58
Об истории села Игоревка в Приазовье	
Сергеев В.Ю.	60
Андрей Андреевич Хижняк – географ, краевед, учёный, наставник будущих учителей	
Стручаева Т.М., Стручаева В.В.	63
Исторические и научно-исследовательские аспекты в деятельности краеведов в г. Бердянске	
Сукач Г.Б.	66
О составители карт Мелитопольского уезда Петре Петровиче Лебедеве	
Тимофеев В.М.	68
О Почётных гражданах города Мелитополя	
Фомина О.А.	71
О формировании фондовой коллекции по теме «Казачество» в Мелитопольском городском краеведческом музее	
Шевченко-Чепелева Т.Т.	74
Чудо в степи: из истории лесоводства на Запорожье	
Черноморец В.	79

Географічні, гідробіологічні та санітарно-гігієнічні дослідження в регіоні

Поиски Геррота Геродота	
Безух Ю.В.	81
Гідроніми безстічних областей Північної Таврії	
Безух Ю.В.	87
Гідрогеологічні умови території Мелітопольського міського водозабору	
Даценко Л.М., Волоха Ю.М., Непша О.В.	94
Проблеми використання питної води м. Запоріжжя	
Донец І.А., Стецишин М.М.	103
Сучасний стан ґрунтів Мелітопольського району	
Зав'ялова Т.В.	104
Дози опромінення населення Запорізької області за рахунок рентгендіагностичних процедур	
Костенецький М.І., Куцак А.В., Севальнев А.І.	106
О создании территориальной модели управления риском здоровью населения г. Запорожья от воздействия выбросов промышленных предприятий	
Турос Е.И., Севальнев А.И., Бройде И.Л., Севальнева Н.А., Секиринский Д.А., Гаврикова О.П., Тулушев Е.А.	108
Проблеми утилізації і переробки промислових і побутових відходів міста Мелітополя	
Євтушенко Х.Е. (керівник Моїсеєнкова Л.В.)	111
Ґрунти міста Мелітополь	
Ширинська Г.В. (керівник Моїсеєнкова Л.В.)	113

Екологічні та природоохоронні проблеми регіону

Природно-заповідний фонд Запорізької області	
Барабоха Н.М., Барабоха О.П.	115

Сучасні екологічні проблеми Молочного лиману Богданов І.М., Барабоха О.П.	123
Основні фактори впливу на чисельність «червонокнижних» видів ссавців на території Приазовського національного природного парку Вовк О.А.	127
Польный стеблеед – распространение, экология и возможное практическое значение Воловник С.В.	130
Приазовський національний природний парк: проблеми рекреаційного і заповідного природокористування Воровка В.П.	131
Потенціал пляжних ресурсів курорту Кирилівка Голод Г.В.	133
Старобердянське лісництво – лісовий оазис Мелітопольщини Гришко С.В.	135
Природні фактори самоочищення навколишнього середовища середніх і малих міст Українського Приазов'я Іванова В.М.	138
Іхтіофауна Молочного лиману у зв'язку зі змінами в гідро екосистемі Демченко В.О., Демченко Н.А.	139
Ядовитые животные юга Запорожской области Кармышев Ю.В.	141
Предварительный обзор герпетофауны Мелитопольщины Кармышев Ю.В.	143
Пернатые обитатели солончаковых подов Северного Приазовья: проблемы и перспективы их охраны Кошелев В.А., Пересадько Л.В., Кошелев А.И.	145
Місце пам'яток природи, історії і культури Мелітопольського району в рекреаційному природокористуванні Непша О.В., Мухін М.В.	153
Загальна оцінка сучасної екологічної ситуації в Запорізькій області. Марченко О.А.	154
До питання формування екологічної регіональної політики. Прохорова Л.А.	156
Проблема охорони поверхневих вод в сучасних умовах господарювання Фещенко К.Д.	157
Рослини Приазовського національного природного парку, занесені до Червоної книги України Ярова Т.А., Брен О.Г., Яровий С.О.	160

Красназавче та полікультурне виховання молоді

Красназавче та полікультурне виховання молоді засобами бібліотечного красназавства Брага Г.	163
Значення емпіричного рівня пізнання у красназавчих дослідженнях Власюк Т.П.	165
Виховання толерантності молоді в полікультурному суспільстві Грива О.А.	166

**Педагогическое сопровождение самореализации младшего школьника
в художественно-эстетической деятельности при подготовке**

исследовательских работ	
Ильинская И.П., Чернова И.Г.	169
Музей в культурно-образовательном пространстве вуза (региональный аспект)	
Кондакова Е.П.	172
Екологічне виховання учнівської молоді в процесі краєзнавчої роботи	
Мелаш В.Д., Фефілова Т.В., Шишкіна Ю.О.	176
Дивосвіт – в природі, в нас, в книгах дитинства	
Олексенко А.И.	178
Професійна підготовка студентів до формування краєзнавчих понять в початковій школі	
Олексенко Т.Д.	183
Екологічні проекти у початковій школі	
Олексенко Т.Д., Грибачова М.І., Рибченко О.О.	187
Декада родного края в начальной школе Белгородской области	
Россия как средство гражданского и патриотического воспитания	
Стручаева Т.М.	188
Текстоцентрическая организация урока как средство реализации краеведческого подхода в преподавании	
Яковлева Т.В., Демичева В.В., Еременко О.И.	191

У малих річок здатність до самоочищення значно менша, ніж у великих, і при перевантаженнях їх органічними речовинами не очищених, або недостатньо очищених стічних вод, ці процеси остаточно порушуються.

Питання якості води поверхневих водойм, як головних джерел господарсько-питного водопостачання, на сьогодні не відповідає вимогам санітарного законодавства. Для забезпечення відповідної якості води санітарним нормам необхідно підвищити можливість самоочищення поверхневих водойм.

У зв'язку з цим на берегах водойм пропонується створення водоохоронних буферних зон, тобто улаштування біологічних ставків доочищення.

Дослідами з використанням культур зелених водоростей значно прискорювалися процеси доочищення стічних вод у біоставках.

Одним з можливих екологічно-безпечних підходів до вирішення проблеми доочищення стічних вод перед скидом їх до водойм є застосування на очисних спорудах каналізаційних станцій сучасних технологій третинного очищення стічних вод у біоставках з вищими водяними рослинами.

РОСЛИНИ ПРИАЗОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ, ЗАНЕСЕНІ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

Ярова Т.А., Брен О.Г., Яровий С.О.

Антропогенний тиск на природні системи в Україні в останні роки досяг значного впливу через багаторічні техногенні навантаження та сировинну систему природокористування. Зменшення чисельності популяцій живих організмів в природних умовах призводить до зникнення видів, дестабілізації біосфери. Для покращення екологічної ситуації та збереження флори та фауни України важливим заходом є створення природоохоронних територій із введенням особливого режиму природокористування та діяльності людини на них.

З метою збереження, відтворення та раціонального використання типових і унікальних природних комплексів північно-західного Приазов'я указом Президента України від 10.02.2010 № 154/2010 створено Приазовський національний природний парк (далі - ПНПП), який розташований на території Бердянського, Мелітопольського, Приазовського, Якимівського районів та міста Бердянська Запорізької області. Одним з завдань ПНПП є збереження рідкісних видів рослин.

Серед рослин, які зустрічаються на території ПНПП, 40 видів занесені до Червоної книги України (Табл.1). Вони відносяться до 4 відділів, 19 родин і 28 родів [1-4]. Серед них 34 види (85% від загальної кількості червонокнижних видів) є представниками відділу Magnoliophyta, 4 (10%) – Lichenophyta, 1 – (2,5%) Chlorophyta, 1 – (2,5%) Streptophyta. Водорості хара сивіюча (*Chara canescens* Desv. et Loiselin Loisel), ентероморфа азовська (*Enteromorpha maotica* (Proschk.-Lavr.) та лишайники цетрарія степова (*Cetraria steppae* (Savicz) Cogt), пармелія грубозморшкувата (*Neofuscelia ryssolea* (Ach.) Essl.), ксантопармелія камчадальська (*Xanthoparmelia camtschadalis* (Ach.) Hale), телосхістес ямчастий (*Teloschistes lacunosus* (Rupr.) Savicz) відносяться до нижчих рослин (15% від загальної кількості видів флори ПНПП). Наведені вище червонокнижні рослини відносяться до різних природоохоронних категорій ЧКУ: зникаючих – 4, вразливих – 20, рідкісних – 10, неоцінених – 6 видів.

При виявленні і збереженні локалізацій рідкісних видів рослин важливу увагу приділяють реліктам і ендемікам. На території ПНПП реліктів – 1 (*Chara canescens* Desv. et Loiselin Loisel (Хара сивіюча), ендеміків – 13 [1, 3].

Серед первоцвітів, занесених до ЧКУ, в квітні-травні рясніють ефемероїди цимбохазма дніпровська (*Cymbocasma borysthenica* (Pall. Ex Schlecht.) Klokov et Zoz), гіацинтік Палласа (*Hiacinthella pallasiana* Steven), тюльпан Біберштейна (*Tulipa ophiophylla* Klokov et Zoz) та тюльпан Шренка (*Tulipa schrenkii* Regel).

Сім видів червонокнижних рослин утворюють угруповання (формації) рослин, занесених до Зеленої книги України: ковили волосистої (*Stipeta capillatae*), ковили Лессінга (*Stipeta lessingiana*), ковили української (*Stipeta ucrainacae*), ковили дніпровської (*Stipeta borysthonica*), ковили найкрасивішої (*Stipeta pulcherrimae*), карагани скіфської (*Caraganeta scythicae*), солодки голої (*Glycyrrhiseta glabrae*).

Таблиця 1.

Видовий склад та категорії рослин територій Приазовського НПП, які віднесені до Червоної книги України

Група, вид		Ч
Українська назва	Латинська назва	КУ
Відділ Покритонасінні		
Родина Бобові (<i>Fabaceae</i> Lindl.)		
Астрагал дніпровський (е)	<i>Astragalus borysthonicus</i> Klok.	+ (III)
Астрагал Геннінга	<i>Astragalus henningii</i> (Stev.) Boriss.	+ (III)
Астрагал донський (е)	<i>Astragalus tanaiticus</i> K. Koch.	+ (III)
Астрагал одеський (е)	<i>Astragalus odessanum</i> Besser	+ (III)
Астрагал яйцеплідний	<i>Astragalus testiculatus</i> Pall.	+ (III)
Карагана скіфська (е)	<i>Caragana scythica</i> (Com.) Pojark.	+ (II)
Майкараган волзький (е)	<i>Calophaca wolgarica</i> (L. f.) DC.	+ (II)
Солодка гола	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L.	+ (IV)
Родина Жовтецеві (<i>Ranunculaceae</i> Juss.)		
Горицвіт волзький	<i>Adonis wolgensis</i> Steven ex DC.	+ (IV)
Родина Кермекові (<i>Limoniaceae</i> Ser.)		
Гоніолімон червоніючий (Кермечник червонуватий) (е)	<i>Goniolimon rubellum</i> S.G. Gmel.	+ (II)
Волошка Талієва	<i>Centaurea taliewii</i> Kleopow	+ (II)
Зміячка австрійська	<i>Scorzonera austriaca</i> Willd.	+ (I)
Родина Тамариксові (<i>Tamaricaceae</i> Link)		
Тамарикс стрункий	<i>Tamarix gracilis</i> Willd.	+ (II)
Родина Франкенієві (<i>Franceniaceae</i> S.F.Gray)		
Франкенія припорошена	<i>Frankenia pulverulenta</i> L.	+ (II)
Родина Капустяні (<i>Brassicaceae</i> Burnett.)		
Катран понтійський	<i>Crambe pontica</i> Stev. et Rupr.	+ (II)
Родина Зонтичні (<i>Apiaceae</i> Lindl.)		
Ласкавець найтонший	<i>Bupleurum tenuissimum</i> L.	+ (II)
Морквіниця прибережна (е)	<i>Astrodaucus littoralis</i> (M. Bieb.) Drude	+ (II)
Родина Лободові (<i>Chenopodiaceae</i> Vent)		
Курай туполистий	<i>Salsola mutica</i> C.A. Mey	+ (II)
Родина Ранникові (<i>Scrophulariaceae</i> Juss.)		
Повстянка дніпровська (е)	<i>Cymbocasma borysthonica</i> (Pall. Ex Schlecht.) Klovov et Zoz	+ (III)
Родина Злакові (<i>Poaceae</i> Barnhart)		
Золотобородник цикадовий	<i>Chrysopogon grullus</i> (L.) Trin.	+ (III)
Ковила дніпровська	<i>Stipa borysthonica</i> Klok. Ex Prokud.	+ (II)
Ковила волосиста	<i>Stipa capillata</i> L.	+ (IV)
Ковила вузьколиста	<i>Stipa tirsia</i> Steven	+ (II)
Ковила Лессінга	<i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	+ (IV)
Ковила найкрасивіша	<i>Stipa pulcherrima</i> K.Koch	+ (II)
Ковила українська	<i>Stipa ucrainica</i> P. Smirn.	+ (IV)
Пирій ковилолистий (е)	<i>Elytrigia stipifolia</i> (Czern. ex Nevski) Nevski	+ (IV)

Родина Частухові (<i>Alismataceae</i> Vent.)		
Зірноплідник частуховидний	<i>Damasonium alisma</i> Mill.	+ (I)
Родина Цибулеві (<i>Alliaceae</i> J. Agardh.)		
Цибуля переодягнена (е)	<i>Allium pervestitum</i> Klok.	+ (I)
Цибуля Регеля (е)	<i>Allium regelianum</i> A. Beck. Ex Iljun	+ (III)
Родина Осокові (<i>Cyperaceae</i> Juss)		
Осока блискуча	<i>Carex liparocarpos</i> Gaudin	+ (I)
Родина Гіацинтові (<i>Hyacinthaceae</i> Batsch)		
Гіацинтик Палласів (е)	<i>Hiacinthella pallasiana</i> Steven	+ (II)
Родина Лілійні (<i>Liliaceae</i> Juss)		
Тюльпан Шренка	<i>Tulipa schrenkii</i> Regel	+ (II)
Тюльпан змієлистий (Біберштейна)	<i>Tulipa ophiophylla</i> Klovov et Zoz	+ (II)
Група видів		
Водорості		
Родина Харові (<i>Characeae</i>)		
Хара сивіюча	<i>Chara canescens</i> Desv. et Loiselin Loisel	+ (III)
Родина Ульвові (<i>Ulvaceae</i>)		
Ентероморфа азовська	<i>Enteromorpha maeotica</i> (Proschk.-Lavr.)	+ (III)
Група видів		
Лишайники		
Родина Пармелієві (<i>Parmeliaceae</i>)		
Цетрарія степова	<i>Cetraria steppae</i> (Savicz) Cogt	+ (II)
Пармелія грубозморшкувата	<i>Neofuscelia ryssolea</i> (Ach.) Essl.	+ (II)
Ксантопармелія камчадальська	<i>Xanthoparmelia camtschadalis</i> (Ach.) Hale	+ (II)
Родина Телосхістові (<i>Teloschistaceae</i>)		
Телосхістес ямчастий (сейрофора ямчаста)	<i>Teloschistes lacunosus</i> (Rupr.) Savicz	+ (II)
Усього:	40	

Категорії Червоної книги України:

I – Зникаючі види, які перебувають під загрозою зникнення; збереження їх маловірогідне, якщо продовжуватиметься згубна дія чинників, що впливають на їх стан.

II – Вразливі види, які в найближчому майбутньому можуть бути віднесені до категорій «зникаючі», якщо дія впливаючих на їх стан чинників не припиниться

III – Рідкісні види, популяції яких не великі на даний момент не належать до категорій «зникаючі» або «вразливі», хоча їм і загрожує небезпека

IV – Неоціненний.

е – ендеміки

До зникаючих видів рослин Мелітопольського району в межах ПНПП відносяться: зірноплідник частуховидний (*Damasonium alisma* Mill.) зустрічається на заболочених ділянках, гирло р. Молочної, околиці с. Мордвинівка; цибуля переодягнена (*Allium pervestitum* Klovov) на сухих трав'янистих схилах біля с. Мордвинівка. До вразливих видів рослин відносяться ласкавець найтонший (*Vupleurum tenuissimum* L.) в складі літоральних та галофітних угруповань на південь від с. Мордвинівка; ковила найкрасивіша (*Stipa pulcherrima* K.Koch. (*S. grafiana* Steven) на сухих трав'янистих та кам'янистих схилах Молочного лиману; тюльпан Біберштейна (*Tulipa biebersteiniana* Schult. et Schult) в складі степових угруповань на схилах Молочного лиману.

Обмежений пасовищний і селітебно-рекреаційний вплив на дані екотопи усуне небезпеку деградації. Співробітниками парку планується застосування біотехнологічних

заходів: збір насіння, репатріація, вирощування на спеціальній ділянці з подальшим поверненням в природні ценози.

Література:

1. Коломійчук В.П., Яровий С.О. / Конспект флори судинних рослин Приазовського національного природного парку. – Київ: Альтерпрес, 2011. – 296 с.
2. Коломійчук В.П. Рослини узбережжя Азовського моря у Червоній книзі України / Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин. Мат-ли між народ.конф. (11-15.10.2010., м. Київ). – Київ: Альтерпрес. 2010. – С. 94-96
3. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха К.: Глобалконсалтинг, 2009.– 900 с.
4. Тищенко О.В. Рослинність приморських кіс північного узбережжя Азовського моря. – Київ: Фітосоціоцент, 2006. – 156 с.

Краєзнавче та полікультурне виховання молоді

КРАЄЗНАВЧЕ ТА ПОЛІКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ БІБЛІОТЕЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

Брага Г.

На сучасному етапі духовного відродження незалежної України надзвичайно важливо повернути молодь обличчям до рідної землі. Не можна ніколи забувати найріднішого, найтеплішого батьківського двору, високих тополь уздовж вулиць, дорогого кожному оселого щебету птахів, які знову повертаються до рідних місць. Це найкраще місце на землі, бо народна мудрість говорить "Там земля мила, де мати народила".

Любов до «малої батьківщини», почуття патріотизму, відповідальності за її долю, зростають з дитинства. Саме тому краєзнавство є одним з провідних напрямків діяльності бібліотек. Краєзнавче виховання здійснюється у формах, притаманних бібліотечній роботі: шляхом створення краєзнавчих куточків, обговорення краєзнавчих книг, організації вечорів, зустрічей із письменниками, краєзнавцями, проведення вікторин, конкурсів на кращого навця краю, ігор-подорожей, оформлення книжкових виставок тощо.

Бібліотеки централізованої бібліотечної системи м. Мелітополя беруть в цьому процесі активну участь. Бібліотечне обслуговування юних користувачів організоване таким чином, що освітні заклади охоплені відповідними бібліотеками: Центральна дитяча бібліотека ім. А. Гайдара («Мальвіна») та бібліотеки-філіали № 1 ім. О. Горького, № 3 ім. В. Маяковського, № 5 ім. Шевченка співпрацюють з загальноосвітніми школами та гімназіями в ліцеях, Центральна міська бібліотека ім. М. Лермонтова - з педліцеєм «Творчість», владжами, виховною жіночою колонією.

Невід'ємною частиною краєзнавчого виховання в Мелітополі є полікультурне виховання, оскільки Мелітополь - місто інтеркультурне і полінаціональне. В ньому протягом 100 років мирно співіснують представники ста національностей. Це обов'язково враховується при проведенні краєзнавчої роботи в бібліотеках.

Краєзнавча робота бібліотеки починається з формування краєзнавчого фонду. В сучасних умовах поповнення краєзнавчих фондів мелітопольських бібліотек здійснюється за допомогою матеріалів з місцевої історії у вигляді ксеро- і фотокопій, передруків матеріалів, відрізків із публікацій. Це дані про історичні об'єкти, пам'ятники архітектури, відомості про предків земляків.

В поповненні бібліотечних фондів допомагають місцеві краєзнавці (В. Різник, М. Прилов) та літератори, які дарують свої книги бібліотекам. Значна кількість книг подарована місським бібліотекам членами літературного об'єднання імені Павла Ловецького. Сприяють поповненню наших фондів тісні контакти з національно-культурними товариствами міста, які дарують бібліотекам книги про історію своїх народів, їхні традиції, обряди, свята та